

Linnea Honkanen

PIENI TEKO, SUURI VAIKUTUS

Koronavirustiedotteissa esiintyvät kielelliset vaikuttamisen keinot

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Joulukuu 2021

TIIVISTELMÄ

Linnea Honkanen: Pieni teko, suuri vaikutus
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kielten kandidaattiohjelma, suomen kieli
Joulukuu 2021

Tässä kandidaatintutkielmassa on tutkittu sitä, millaisia kielellisiä vaikuttamisen keinoja koronavirustiedotteissa esiintyy. Koronavirustiedotteet on laatinut Terveyden ja hyvinvoinnin laitos internetsivuilleen vuosina 2020–2021. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1) millaisin kielellisin keinoin vedotaan lukijaan sekä 2) millaisia diskursseja aineistossa esiintyy?

Tutkielman aineisto koostuu viidestätoista suomenkielisestä julkaisusta, joita tarkastellaan kielellisesti. Aineisto on koottu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen materiaalipankissa julkaistuista tiedotteista. Tiedotteet on tarkoitettu kansalaisten vapaaseen käyttöön, ja niitä voi tulostaa esimerkiksi julkisiin tiloihin.

Teoreettisena viitekehyksenä tutkielmassa on käytetty diskurssintutkimusta. Diskurssintutkimus on paitsi kielenkäytön, myös kielenkäytön tilanteen tutkimista. Diskurssintutkimuksen tehtävänä on tarkastella, miten eri todellisuuksia hahmotetaan ja merkityksellistetään ja millaisia vaikutuksia tällä on. (Pietikäinen & Mäntynen 2019.)

Metodologisena viitekehyksenä on käytetty sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia. Sisällönanalyysia on käytetty aineiston jäsentelyyn ja diskurssien havaitsemiseen. Diskurssit rakentavat käsityksiä maailmasta, ja niiden avulla voidaan tarkastella merkitysten rakentumista tietystä näkökulmasta. Diskurssin rakentuminen on siis riippuvaista kielenkäyttäjistä ja sen vastaanottajasta. Tutkielman diskursseja ovat tiedottamisen diskurssi, vuorovaikuttamisen diskurssi, tunteiden herättämisen diskurssi sekä kontekstin diskurssi.

Analyysi osoitti, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedotteiden tavoitteena on vaikuttaa lukijaan. Tiedotteissa on käytetty kielellisen vaikuttamisen keinoja, kuten esimerkiksi direktiivisyyttä, vertailua ja puhuttelua. Direktiivisyyttä ilmenee sen yksinkertaisimmassa toteumassa, imperatiivilauseessa, jossa lukijaa kehoitetaan tai käsketään toimimaan tietyllä tavalla. Vertailua esiintyy adjektiivien komparatiivimuotoa käytettäessä, jolloin tarkoitteena on korostaa asian suurempaa määrää suhteessa verrattavaan. Puhuttelun muotoja, sinuttelua ja teitittelyä, on käytetty koronavirusohjeistuksissa. Tutkielman tuloksista käy ilmi, että sinuttelu on aineistossa yleisempää kuin teitittely.

Tutkielman tulosten tärkeänä havaintona on myös kontekstin merkitys. Kontekstin merkitys aineistossa on suuri, sillä aineiston tiedotteissa on käytetty aiheuttunutta ja termejä, joiden merkitys on koronaviruspandemian aikana spesifioitunut koronaviruskontekstiin. Koronaviruskampanjaa varten on luotu aiheuttunutta *#otetaanrokote*, sekä useita kontekstisidonnaisia termejä, joita ovat esimerkiksi aineistossa esiintyvät nimitykset *maski* ja *korona*. Näille termeille aiemmin rakentuneet merkitykset saivat koronaviruspandemian myötä uusia spesifioituneita merkityksiä.

Avainsanat: diskurssintutkimus, direktiivi, puhuttelu, tiedottaminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

1	JOHDANTO	4
2	AINEISTO JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	5
2.1	Aineisto	5
2.2	Tutkimuskysymykset	6
3	DISKURSSINTUTKIMUS	7
4	ANALYYSI	8
4.1	Sisällönanalyysi	8
4.2	Diskurssi ja diskurssianalyysi	11
4.2.1	Tiedottaminen	11
4.2.2	Vuorovaikuttaminen	14
4.2.3	Tunteisiin vetoaminen	16
4.2.4	Konteksti	18
5	PÄÄTÄNTÖ	21
5.1	Yhteenvedo tutkielman tuloksista	21
5.2	Pohdinta	21
6	LÄHTEET	22
	LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Tutkimusaiheenani on koronavirustiedotteet ja niissä esiintyvät kielelliset vaikuttamisen keinot. Idea kandidaatintyön aiheeseen kumpusi kauppakeskuksessa olleesta tiedotteesta, ja nimenomaan siitä näkökulmasta, millaisin keinoin lukijaan vedotaan. Tutkielmani otsikoksi valitsin ilmauksen *pieni teko, suuri vaikutus*, sillä ilmaus kuuluu olennaisesti tutkielmani aineistoon. Ilmaus esiintyy Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koronavirustiedotteissa ja se on kehitetty juuri tätä koronaviruskampanjaa varten.

Aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Joulukuussa 2019 Kiinan Wuhanissa alkaneen epidemian vuoksi myös Suomessa suljettiin koulut ja ohjattiin kansalaiset etätöihin. Valtioneuvosto saattoi maaliskuussa 2020 voimaan päätökset, joiden mukaan muun muassa oppilaitokset, kirjastot, harrastustilat ja työkeskukset suljettiin. Julkisen sektorin työntekijät määrättiin etätöihin ja yksityisiä toimijoita ohjattiin tekemään samoin. (valtioneuvosto.fi.)

Tämän tutkielman teoreettisena viitekehyksenä käytän diskurssintutkimusta ja metodologisena viitekehyksenä sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia. Sisällönanalyysista tehdyt havainnot tukevat diskurssien hahmottamista ja diskurssianalyysia.

Epidemiatiedottaminen ei ole uusi aihe, mutta siitä tehtyjä aiempia suomenkielisiä kielellisten keinojen tutkielmia ei löytynyt. Käytän tämän tutkielman apuna sekä Yrjö Laurannon (2015) että Anu Rouhikosken (2021) direktiivisyyttä käsitteleviä väitöskirjoja.

Aineistoni on kerätty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivuilla julkaistuista koronavirusta koskevista tiedotteista ja ohjeista. Ohjeet ja tiedotteet koskevat koronaviruksen leviämisen estämistä, koronarokotteen ottamista sekä yleistä tietoa koronaviruksesta. Terveyskirjasto on määritellyt koronaviruksen olevan ryhmä yleisiä viruksia, jotka aiheuttavat ihmisellä yleensä lievän hengitystietulehduksen. Wuhanissa Kiinassa alkoi epidemia, jonka aiheuttaja on ihmiselle uusi koronavirus. Sen aiheuttama tauti on viralliselta nimeltään COVID-19. Taudinaiheuttajavirus on nimetty SARS-CoV-2-virukseksi. (Duodecim Terveyskirjasto 2021.) Käytän tässä tutkielmassa viruksesta yleisnimitystä koronavirus.

Käytän tässä tutkielmassa tiedotteiden vastaanottajista nimityksiä kansalaiset ja lukija. Kerrottaessa yleisesti siitä, millaiselle joukolle tiedotteet on kohdennettu, käytän nimitystä kansalaiset. Lukija-nimitystä käytän etenkin analyysissa, jossa havainnoin aineistoani lukijalähtöisesti.

2 AINEISTO JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Käytän aineistonani Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen materiaalipankissaan julkaisemia tiedotteita ja ohjeita kansalaisille. Aineistoni on kerätty 22.9.2021 mennessä Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen materiaalipankissa julkaistuihin tiedotteisiin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimiva itsenäinen tutkimuslaitos, joka kerää ja tuottaa tutkimukseen ja tietoaineistoihin perustuvaa tietoa. Se tutkii ja seuraa väestön hyvinvointia ja terveyttä ja kehittää toimenpiteitä niiden edistämiseksi. (thl.fi 2019.) Käytän tässä tutkielmassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta lyhennettä THL.

2.1 Aineisto

Aineistonani on yhteensä 15 suomenkielistä tiedotetta koronavirukseen ja koronavirusrokotteeseen liittyen. Aineistoni ulkopuolelle jää materiaalipankissa julkaistut tiedotteet, joissa esiintyy muuta kuin suomen kieltä. Rajasin videomuotoiset suomenkieliset tiedotteet pois aineistostani, sillä niissä esiintyy samat tekstit ja osittain samat kuvat kuin keräämässäni aineistossa. Aineistoni ulkopuolelle jäävät myös ne kielelliset ja kuvalliset julkaisut, joissa teksti oli sama, mutta taustalla oleva kuva poikkeaa aineistooni keräämästä tiedotteesta. Tiedotteiden taustalla olevat kuvat eivät kuulu aineistoni analyysiin.

Aineistoni tiedotteista varsinaisia ohjeita on neljä, joista yksi on käsienpesuohje, yksi on maskinkäyttöohje ja kaksi käsittelevät koronaviruksen leviämisen estämistä. Olen luettellonut aineistoni juoksevin numeroin niin, että edellä mainitut ohjeet ovat viimeisenä numeroin 11-15.

Koronavirustiedotteet on tarkoitettu tulostettavaksi ja vapaasti hyödynnettäväksi muun muassa wc-tiloihin, kahvihuoneisiin, ilmoitustauluille ja kansalaisten julkaistaviksi omassa mediassa omalle kohdeyleisölleen (thl.fi 2021a). Aineisto on suunnattu julkisiin tiloihin ja lukijoiden oletetaan tietävän esimerkiksi se, mikä koronavirus on. Koronarokotekampanja ja siihen liittyvät ohjeet ovat myös kansalaisten tiedossa. Aineistoni tiedotteissa ei ole käyty niinkään läpi sitä, mikä koronavirus on, vaan on keskitytty siihen, miten epidemiatilanteessa toimitaan.

Aineistossani esiintyy muun muassa puhuttelua, vertailua, vetoamista ja direktiivisyyttä. Tarkastelen näitä kielellisiä keinoja ja niiden tehtäviä kontekstissaan. Puhuttelun erilaisia muotoja ovat sinuttelu ja teitittely. Marianne Laaksonen (2014) toteaa kielikellon artikkelissaan henkilökohtaisen puhuttelun olevan selkeä ja kohtelias keino ohjata asiakasta toimimaan ohjeistavissa teksteissä. Sinuttelu tekee tekstistä selkeämmän ja ymmärrettävämmän kuin esimerkiksi yleistävän

kolmannen persoonan tai passiivin käyttö. (Laaksonen 2014.)

Tieteen termipankki on määritellyt kielitieteen näkökulmasta direktiivin tarkoittavan ohjailevassa tehtävässä käytettyä lausumaa (tieteentermipankki.fi). Iso suomen kielioppi määrittelee direktiivin olevan ohjaileva lausuma, jolla käsketään, kehoitetaan, pyydetään tai neuvotaan puhuteltavaa toimimaan tai olemaan toimimatta tietyllä tavalla (visk § 1645). Yrjö Lauranto (2015) kutsuu toimintaan kehottamista direktiivisyydeksi (Lauranto 2015: 2). Tässä aineistossa käsiteltävät tiedotteet, joiden tarkoituksena on ohjailla, käskää tai kehottaa, ovat siis osa direktiivisyyttä.

2.2 Tutkimuskysymykset

Tarkoitukseni on tutkia, millaisin kielellisin keinoin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen materiaalipankissa julkaisemissa tiedotteissa ja ohjeissa vedotaan lukijaan. Miten ohjeistukset ja lukija keskustelevat, ja miten lukijaa puhutellaan? Kuinka THL reagoi tiedottaessaan muuttuviin tilanteisiin ja viruksen muuntautumiseen? Analyysissani tarkastelen sitä, kuinka THL vetoaa yhteisöllisyyteen ja toisaalta jokaisen omaan vastuuseen koronavirustilanteessa.

1. Millaisin kielellisin keinoin vedotaan lukijaan?
2. Millaisia diskursseja aineistossa esiintyy?

3 DISKURSSINTUTKIMUS

Tutkin aihetta diskurssintutkimuksen näkökulmasta. Diskurssintutkimus hahmottaa kielen sosiaalisena toimintana, jossa sanojen merkitykset ovat aina kontekstisidonnaisia. Diskurssintutkimus on paitsi kielenkäytön, myös kielenkäytön tilanteen tutkimista. Kielenkäyttö kytkeytyy tilanteen ja kielenkäyttäjien sosiaaliseen rakenteeseen ja käytänteeseen. Kielen aineksia eri tavoin käyttämällä ja niitä muokkaamalla saadaan aikaan erilaisia merkityksiä.

Diskurssintutkimuksen tehtävänä on tarkastella, miten eri todellisuuksia hahmotetaan ja merkityksellistetään ja millaisia vaikutuksia tällä on. Diskurssintutkimus nojautuu funktionaaliseen kielikäsitykseen, jossa merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja syntyvät siis sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. (Pietikäinen ja Mäntynen 2019, Luku 1.3.)

4 ANALYYSI

Käytän tässä tutkielmassa analyysini pohjana sekä diskurssianalyysia että sisällönanalyysia. Aloitan aineistoni tarkastelun jakamalla aineistoni osiin. Aineiston jako sisällön mukaan osiin on tärkeä osa sisällönanalyysia. Sisällönanalyysiin kuuluu aineiston analysointi systemaattisesti ja objektiivisesti. Tutkielmani luvussa 4.1 tarkastelen tekstin sisältöä sisällönanalyysin avulla.

Sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata tutkimusaineiston sisältöä sanallisesti. Diskurssianalyysin ja sisällönanalyysin eroavaisuus on siinä, että sisällönanalyysi etsii tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysi analysoi, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. Diskurssianalyysin ja sisällönanalyysin yhdistämisen tavoitteena on näkökulma tekstin oleellisen näkymättömän ymmärtämisestä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.4.)

Koen, että diskurssien löytäminen sisällönanalyysin näkökulman kautta on selkeämpää kuin koko aineiston yhtäaikainen tarkastelu. Käsittelen diskurssianalyysia ja diskursseja tarkemmin luvussa 4.2. Luvun 4.2 alle olen valinnut neljä diskurssia, joita analysoin tarkemmin alaluvuissa 4.2.1–4.2.4. Diskursseina käytän tiedottamisen diskurssia, vuorovaikuttamisen diskurssia, tunteisiin vetoamisen diskurssia ja kontekstin diskurssia.

4.1 Sisällönanalyysi

Aineistoni on kauttaaltaan samanlainen, sillä koko aineistoni koskee koronavirusta ja sillä on sama julkaisija. Aineisto on kerätty thl.fi -sivustolta, johon THL on kerännyt kaikki tekemänsä ohjeistukset. Teksti on selkokielistä, mutta kontekstisidonnaista.

Koronavirusta koskeva aineisto on luotu suhteellisen nopeasti ja lyhyellä aikavälillä, sillä koronavirus havaittiin ensimmäisen kerran Kiinassa joulukuussa 2019. Kronologisesti tarkastellessa suuria eroja aineistossa ei esiinny. Huomattavin ero aikaväliä tarkastellessa näkyy maaliskuisten vuoden 2020 ja vuoden 2021 tiedotteissa. THL kertoo lukijalle koronaviruksesta ja muistuttaa, kuinka virus tarttuu useimmiten lähikontaktissa. Maaliskuussa 2020 julkaistu tiedote kehottaa pitämään metrin turvavälin esimerkissä 1, kun taas vuoden päästä julkaistu tiedote maaliskuussa 2021 kehottaa yli kahden metrin turvaväliin esimerkissä 2. Tiedote esimerkissä 2 muistuttaa myös viruksen kyvystä muuntua helpommin.

1. Suojaa läheisesi koronavirukselta. Pidä metrin väli. Virus tarttuu useimmiten lähikontaktissa. (4)
2. Koronavirus muuntuu ja voi tarttua helpommin. Pidä isompi turvaväli yli 2 m. (5)

Aineistoni koostuu ohjeista ja tiedotteista, joissa esiintyy direktiivisyyttä. Direktiivisyyden yksinkertaisin syntaktisin toteuma on imperatiivilause, ja se on käytössä monessa eri tehtävässä arkikeskustelussakin. Imperatiivilausetta käytetään, kun kehoitetaan vastaanottajaa toimimaan tai olemaan toimimatta tietyllä tavalla. (Lauranto 2015: 3.) Sitä käytetään ohjeistuksissa, käskyissä, kehoituksissa ja pyynnöissä. VISK:n mukaan imperatiivilause on käskyn muodostamisen prototyyppinen tapa, ja sen tulkinta käskyksi, kehotukseksi tai ohjeeksi tapahtuu puhetilanteen, leksikaalisen sisällön ja meneillään olevan toiminnan hahmottamisen kautta (visk § 1647). Imperatiivin lisäksi aineistossa esiintyy indikatiivia, joka on tunnuksen modus. Aineistossani imperatiivi esiintyy muun muassa verbeissä *estä, pese, muista, yski, käytä, pysy, hakeudu, lataa* ja *käytä* esimerkissä 3.

3. Estä koronaviruksen leviäminen
 1. Pese kädet, yski oikein.
 2. Muista turvaväli.
 3. Käytä maskia, kun et voi pitää etäisyyttä.
 4. Jos saat oireita, pysy kotona ja hakeudu testiin.
 5. Lataa ja käytä koronaviilkua. (3)

Aineistossa esiintyvissä tiedotteissa on käytetty sekä verbin passiivimuotoa että verbin aktiivimuotoa. Passiivin käyttö on yleistä monentyppisissä ohjeissa ja säännöissä. Sen käyttö on tavallista myös kuvattaessa toiminnan kohdetta tai tekoa, ei niinkään tekijää. (kielitoimistonohjepankki.fi.) Passiivimuotoinen indikatiivilause esimerkissä 4 korostaa konsensusta substantiivilla *yhdessä*.

4. Korona voitetaan yhdessä. Otetaan rokote. (9)

Passiivin tekijä on tuntematon, vaikkakin yleensä se mielletään ihmiseksi, kuten tässäkin esimerkissä 4. Rokotteen ottaminen koskettaa ihmisiä ja koronavirus vaikuttaa ihmisiin. Passiivista käytetään korvaamaan monikon ensimmäinen persoona, jos halutaan häivyttää tekijää tai ilmaista tekijä kiertoilmauksella (Kuiri 2000).

Seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon (taulukko 1) on koottu kaikki aineistossa esiintyvät verbit, ja lisäksi ne on jaoteltu verbin moduksen mukaan. Kuten taulukosta 1 ilmenee, yksikön 2. persoonaa esiintyy aineistossa eniten. Aineistossa esiintyy myös lähes kaikki muut aktiivin muodot. Passiivimuotoisia verbejä on kaksi ja niiden modusluokka on indikatiivi. Taulukon avulla voidaan todeta imperatiivimuotoisen verbin olevan tässä aineistossa yleisempi kuin indikatiivimuotoinen verbi.

Aineistossa esiintyvät verbit ja niiden ilmenemismuodot (taulukko 1)

	imperatiivi (kpl)	indikatiivi (kpl)	esiintymä yhteensä
passiivi		voitetaan, otetaan (2)	2
y.2.p.	pese, aseta, pysäytä (50)	tulet, käytät (8)	58
y.3.p.		hoitaa, tarttuu (4)	4
m.1.p.		olemme (1)	1
m.2.p.	valitkaa (1)		1
m.3.p.		käynnistyvät (1)	1
koko aineistossa	51	16	67

Komparatiivia käytetään vertaillessa tai korostettaessa jotain tiettyä asiaa tekstissä. Se kuvastaa asian suurempaa määrää suhteessa verrattavaan (kielitoimistonohjepankki.fi). Komparatiivia esiintyy aineistossa adjektiiveissa *paremmasta*, *suurempi* ja *useampi* esimerkeissä 5–6. Esimerkeissä 5 ja 6 komparatiivin käytön tarkoitus on korostaa lukijalle rokotekattavuuden tarpeellisuutta ja sitä, kuinka tärkeää rokotteen ottaminen on.

5. Koronarokotteen vaikuttavuus on sitä suurempi, mitä useampi sen ottaa. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (2)
6. Olemme käsivarren mitan päässä paremmasta. Ota koronarokote vuorollasi. (1)

Käsivarren mittaa käytetään metaforisesti kuvailemaan aikaa tai tilaa, jolloin koittaa helpommat ajat koronavirustilanteen suhteen esimerkissä 6. Jälkimmäisessä lauseessa käsketään kansalaisia imperatiivimuotoisella verbillä *ota*. Kunnat ja THL ovat tiedottaneet koronavirusrokotteista, joita on annettu ikä- ja tarpeellisuusjärjestyksessä (thl.fi 2021b). Tähän järjestykseen viitataan esimerkkilauseen viimeisellä sanalla *vuorollasi*.

4.2 Diskurssi ja diskurssianalyysi

Mäntynen ja Pietikäinen (2019) ovat mukailleet Foucault'tin käyttämää diskurssin käsitettä, jonka mukaan diskurssit ovat tietystä näkökulmasta havaittuja kiteytyneitä merkityksellistämisen käytänteitä, jotka järjestelmällisesti muokkaavat nimeämiään kohteita. Diskurssien avulla voidaan tarkastella merkitysten rakentumista tietystä näkökulmasta. Kielellinen valinta rakentaa aina uutta kielellistä merkitystä, joka on kielenkäyttäjistä ja vastaanottajasta riippuvaista. Diskurssit rakentavat käsityksiä maailmasta ja sen todellisuudesta. Diskurssi siis rakentuu sen kautta, millaisen sosiaalisen ja yhteiskunnallisen vallan alla se on. (Mäntynen ja Pietikäinen 2019, luku 2.1.)

Tässä analyysissä käytän tiedottamisen diskurssia, vuorovaikuttamisen diskurssia, tunteisiin vetoamisen diskurssia ja kontekstin diskurssia. Tiedottamisen diskurssi sisältää koronavirustiedottamisen sekä koronavirusta vastaan kehitetyn rokotteen tiedottamisen. Vuorovaikutusdiskurssissa analysoin tiedotteiden välistä vuorovaikutusta lukijan kanssa. Vuorovaikutusdiskurssi limittyy osittain tunnediskurssissa käsiteltäviin aineistoesimerkkeihin, sillä tunteita herätettäessä tapahtuu myös vuorovaikutusta. Viimeisenä käsitelen kontekstin diskurssia, jossa esimerkkien avulla analysoin aineistoni julkaisija- ja aikasidonnaisuutta.

4.2.1 Tiedottaminen

Aineistossani nimetään *koronavirus* ja *koronavirusrokote*. Tiedotteen laatija THL olettaa, että lukija tietää, mikä koronavirus ja koronavirusrokote on. Koronavirusta on käsitelty tiedotteissa pintapuolisesti. Koronavirusta koskevassa aineistossa viruksen muuntautumiskyky ja leviäminen on huomioitu ja asiasta on tiedotettu lukijaa. Ohjeilla ja tiedotteilla on tarkoitus selventää lukijoille, miten koronavirus tarttuu tai miten tartuntoja voi estää. Aineisto pyrkii levittämään tietoa koronarokotemahdollisuudesta ja siitä, kuinka jokainen yksilönä voi vaikuttaa koronavirustilanteeseen. Esimerkissä 7 tiedotetaan koronaviruksen tartumisesta useimmiten lähikontaktissa. Verbiksi on valittu *suojaa*, jonka kantasanana on substantiivi *suoja*. *Suojan* rinnakkainen merkitys on etymologisesti ollut *hoiva* ja niiden merkityssävy 'hoivata, suojata ja suojella' (Koivulehto 2009: 80). Nykyisin suojan merkitys on laajentunut koskemaan esimerkiksi yksityisyydensuojaa ja suojautumista virukselta. Tiedotteessa verbin *suojaa* käyttäminen ohjaa lukijaa toimimaan vastuullisesti ja suojaamaan läheisiä. Esimerkin 7 seuraavissa lauseissa kerrotaan tarkemmin siitä, miksi läheisiä täytyy suojata ja miksi heihin täytyy pitää etäisyyttä.

7. Suojaa läheisesi koronavirukselta. Pidä metrin väli. Virus tarttuu useimmiten lähikontaktissa. (3)

Aineistossa tiedotetaan koronaviruksen muuntuvan ja tarttuvan helpommin, jolloin isomman turvavälin pitäminen on tarpeen esimerkissä 8. Komparatiivin käyttö *helpommin* ja *isompi* tehostaa viestin merkitystä.

8. Koronavirus muuntuu ja voi tarttua helpommin. Pidä isompi turvaväli yli 2 m. (4)

Koronaviruksen virusvarianteista tiedotettiin Suomessa maaliskuussa 2021 laaditulla tiedotteella, vaikka WHO:n (*World Health Organization*) mukaan ensimmäiset virusvariantit löydettiin Brasiliasta huhtikuussa 2020 ja Etelä-Afrikasta ja Isosta-Britanniasta elokuussa ja syyskuussa 2020 (WHO.int). Kansalaisia kehoitetaan pitämään *isompi turvaväli*, jotta tarttuminen ei tapahtuisi, kuten esimerkissä 8 näkyy.

Viruksen tarttumiseen kotona esimerkissä 9 sekä viruksen leviämisen estämiseen esimerkissä 10 on laadittu toimintaohjeet. Esimerkissä 9 esiintyvä verbi *valitkaa* poikkeaa puhuttelultaan muista verbeistä, joita ohjeessa on käytetty. Muut ohjeessa mainitut verbit ovat imperatiivimuotoisia ja kohdennettu yhdelle vastaanottajalle. Verbi *valitkaa* on kohdennettu useammalle vastaanottajalle. Tiedotteen laatija THL olettaa, että vastaanottajan kotona oleilee useampi kuin yksi henkilö. Verbin valinnan taustalla on myös viesti siitä, ettei sairastunutta saa jättää yksin, vaan jonkun toisen henkilön täytyy hoitaa häntä.

9. Miten ehkäistä koronan tarttumista kotona?
- Pidä yli 2 metrin väli sairastuneeseen, kun mahdollista.
 - Jos et voi pitää yli 2 metrin väliä, käytä kasvomaskia.
 - Pese käsiä usein ja yski oikein.
 - Käytä henkilökohtaista käsipyyhettä.
 - Pidä kosketuspinnat puhtaina.
 - Tehosta ilmanvaihtoa.
 - **Valitkaa** vain yksi henkilö, joka hoitaa sairastunutta.
 - Pysy kotona ja vältä kontakteja muihin. (14)
10. Suojaudu koronavirukselta. Pese kätesi. Pysäytä infektioiden leviäminen ja vähennä riskiä saada tartunta. (11)

Esimerkissä 10 annetut ohjeet ovat imperatiivimuotoisia. Kausatiivinen verbijohdos *pysäytä* on lukijaa herättävä valinta, sillä verbijohdos ilmaisee kantasanan tarkoittaman asian aiheuttamista. *Pysäytä (auto)* on käytössä esimerkiksi poliisin antamissa käskyissä. Sen vuoksi sille on etenkin liikenteessä rakentunut napakka ja käskevä sävy.

Koronarokotusten alkamisesta ja rokotekattavuuden saavuttamisesta tiedotetaan esimerkein 11 ja 12. Aihetunnisteella merkitty ilmaus *#otetaanrokote* kokoaa koronavirusrokotetta koskevat asiat tiiviiseen muotoon. Aihetunnisteen tehtävä on myös tiedottaa vastaanottajaa siitä, että tiedotteen

laatija on THL. Aineistossa on käytetty komparatiiveja tehostamaan koronarokotteen vaikuttavuuden tiedottamista. Adjektiivit *suurempi* ja *useampi* tehostavat koronarokoteviestiä esimerkissä 12.

11. Koronarokotukset käynnistyvät vaiheittain eri ikäryhmille. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (10)
12. Koronarokotteen vaikuttavuus on sitä suurempi, mitä useampi sen ottaa. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (2)

THL antoi 12.8.2020 suosituksen kasvomaskin käytöstä. Suositus koski kaikkia sairaanhoitopiirejä, joiden alueella on todettu koronavirustartuntoja. (thl.fi 2020a.) Suosituksen myötä alkoi runsas kasvomaskien käyttö ja paikoitellen maskit loppuivat useasta pääkaupunkiseudun kaupasta (HS 2020). THL laati ohjeen oikeanlaisesta maskinkäytöstä esimerkissä 13. Lukijaa ohjataan imperatiivimuotoisilla ohjeilla. Tiedotteen ohjeet ovat selkokielisiä, mutta yksityiskohtaisia.

13. Näin käytät kasvomaskia
 1. Ota mukaan riittävästi maskeja.
 2. Pese tai desinfioi kädet ennen maskin asettamista.
 3. Aseta maski kasvoille hyvissä ajoin. Käsittele maskia nauhoista tai lenkeistä. Varmista, että maski on puhdas ja ehjä.
 4. Asettele maski tiiviisti kasvoillesi. Sen tulee peittää nenä, suu ja leuka. Vältä koskemista käytön aikana. Vaihda maski uuteen, jos se kastuu tai likaantuu.
 5. Älä aseta käytettyä maskia uudelleen kasvoille. Laita kertakäyttömaski käytön jälkeen roskiin ja kangasmaski muovipussiin tai suoraan pesukoneeseen.
 6. Pese ja desinfioi kädet maskin käsittelyn jälkeen. (15)

Uuden maskisuosituksen myötä laadittiin alueellinen maskisuositustiedote (esimerkki 14) ja tiedotteeseen (esimerkki 14) verrattuna käskevämpi maskinkäyttötiedote (esimerkki 15). Tiedotteissa esiintyy sekä eksplisiittistä että implisiittistä puhuttelua. Direktiivi onkin aina suunnattu yhdelle tai useammalle vastaanottajalle (Rouhikoski 2021: 121). Tiedote esimerkissä 15 alkaa imperatiivimuotoisella verbillä *käytä*, jota seuraa seuraavassa lauseessa oleva persoonapäätteinen verbi *asioit*. Persoonapäätte *-t* tekee tiedotteesta kohdennetun tietylle joukolle tietyssä tilassa.

14. Alueellamme on voimassa maskisuositus. (5)
15. Käytä maskia, kun asioit meillä. (7)

Tiedotteet ovat kontekstisidonnaisia. Tiedotteissa (esimerkit 14 ja 15) käytetyt substantiivit *maskisuositus* ja *maski* tarkoittavat nimenomaan kasvojen suojaksi asetettavaa maskia, eivät muita maskiksi ymmärrettäviä ja nimettyjä esineitä. Tiedotteen laatija siis olettaa, että vastaanottaja ymmärtää kyseessä olevan maskin juuri kasvomaskiksi.

4.2.2 Vuorovaikuttaminen

Vuorovaikutus näkyy aineistossa muuttuneina ohjeina koronavirustilanteissa sekä siinä, miten tiedon muuttumisesta tiedotetaan. Laurannon (2015) mukaan vuorovaikutus ei toimisi, jos ei pystyittäisi erottamaan toisistaan esimerkiksi väite-, kysymys- ja kehoitusmerkitystä. Merkitykset ovat syntyneet kielenkäyttäjien yhteistyössä vuorovaikutustarpeista ja -intentioista. (Lauranto 2015: 21.)

Aihetunniste ja passiivimuotoinen verbi ovat antamassa lisänäkyvyyttä, sillä aihetunnisteella erotettu ilmaus, esimerkiksi aineistossa esiintyvä *#otetaanrokote* on yleisesti liitetty sosiaaliseen mediaan. Aihetunnisteen käyttö on levinnyt muuallekin viestintään ja se on hyvä markkinointikeino, sillä aihetunnistetta käyttämällä voidaan nostaa jonkin kampanjan tai brändin näkyvyyttä (Rosenberg 2018).

THL antoi maaliskuussa 2020 erilaista tietoa esimerkissä 16 ja täsmensi ohjeistustaan maaliskuussa 2021 julkaistussa tiedotteessa turvaväleihin ja viruksen muuntautumiskykyyn liittyen esimerkissä 17.

16. Suojaa läheisesi koronavirukselta. Pidä metrin väli. Virus tarttuu useimmiten lähikontaktissa. (3)

17. Koronavirus muuntuu ja voi tarttua helpommin. Pidä isompi turvaväli yli 2 m. (4)

Tiedotteita (esimerkit 16 ja 17) tarkastellessa THL ei myönnä suoranaisesti antaneensa väärää tietoa aiemmin. Tiedote esimerkissä 17 on kuitenkin kytköksissä aiemmin julkaistuun tiedotteeseen (esimerkki 16) ja ottaa kantaa aiemmin julkaistuun tiedotteeseen. THL ilmoittaa tiedotteessaan koronaviruksen kyvystä muuntua ja kehottaa isompaan turvaväliin esimerkissä 17. Todennäköisesti nämä kaksi tiedotetta (esimerkit 16 ja 17) eivät ole lukijan näkyvissä yhtäaikaaisesti, sillä tiedotteiden julkaisukuukausissa on vuoden väli.

Aihetunnisteen käyttö on yleisesti liitetty sosiaaliseen mediaan, jossa vuorovaikutus ja vuorovaikuttaminen on tärkeässä roolissa. Sosiaalisen median alustalla Twitterissä julkaistiin ensimmäinen aihetunnisteella varustettu tviitti elokuussa 2007. Tänä päivänä aihetunnisteella merkittviä postauksia ja kuvia jaetaan sosiaalisessa mediassa päivittäin satoja tuhansia kertoja. (Sproutsosial 2021). Aihetunniste *#otetaanrokote* on levinnyt THL:n julkaisujen lisäksi myös muiden käyttöön Instagramissa ja Twitterissä. Tein haun 20.11.2021 sekä Instagramissa että Twitterissä aihetunnisteella *#otetaanrokote* ja se tuotti Instagramissa yli 500 julkaisua, joista suurin osa on kylläkin THL:n tekemiä. Twitterissä tviittejä oli noin sata, joista suurimpaan osaan oli liitetty THL:n tviitti tai jokin muu koronavirusta koskeva tiedote. Aineistossani käytetty aihetunniste *#otetaanrokote* näkyy esimerkeissä 18, 19 ja 20.

18. Olemme käsivarren mitan päässä paremmasta. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (8)
19. Koronarokotteen vaikuttavuus on sitä suurempi, mitä useampi sen ottaa. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (2)
20. Koronarokotukset käynnistyvät vaiheittain eri ikäryhmille. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (10)

Lauseella *korona voitetaan yhdessä*, halutaan välittää vastaanottajalle kuvaa siitä, kuinka yhteistyöllä koronavirus voitetaan esimerkeissä 18–20. Voittaminen on kilpailun tai taistelun lopputulos ja se nähdään saavutuksen arvoisena tuloksena. Lauseen sijainti ennen aiheutunnisteella merkittyä ilmausta kietoo koronaviruksen voittamisen ja rokotteen ottamisen yhteen. Lukijalle luodaan mielikuva siitä, kuinka rokotteen ottamisella ”me yhdessä” voitamme koronan. Konsensus *yhdessä* rakentaa mielikuvaa yhteistyössä tehdystä asiasta.

Yhdessä aineistoni ohjeessa muista poiketen esiintyy sinuttelun lisäksi teitittelevää puhuttelua. Esimerkissä 21 on käytetty teitittelevää muotoa *valitkaa*. Teitittelyllä osoitetaan arvostusta tai kunnioitusta puhuteltavaa kohtaan (kielitoimistonohjepankki.fi). Teitittelevällä verbillä *valitkaa* THL haluaa puhutella korostetusti useampaakin kuin yhtä lukijaa. Teitittelyn lisäksi verbi *valitkaa* on morfologisesti samanlainen kuin monikon 2. persoonan imperatiivimuoto. Tässä käyttötarkoituksessa verbi *valitkaa* on kohdennettu käskyksi tai pyynnöksi useammalle henkilölle.

21. Miten ehkäistä koronan tarttumista kotona?

- Pidä yli 2 metrin väli sairastuneeseen, kun mahdollista.
- Jos et voi pitää yli 2 metrin väliä, käytä kasvomaskia.
- Pese käsiä usein ja yski oikein.
- Käytä henkilökohtaista käsipyyhettä.
- Pidä kosketuspinnat puhtaina.
- Tehosta ilmanvaihtoa.
- **Valitkaa** vain yksi henkilö, joka hoitaa sairastunutta.
- Pysy kotona ja vältä kontakteja muihin. (14)

Teitittely ei kuitenkaan aina tee lausumasta kohteliaampaa. Se voi tehdä myös direktiivistä vaativamman. (Rouhikoski 2021: 45.) Verbin puhutteluilmauksen valinnan taustalla on viesti siitä, kuinka sairastunutta ei saa jättää yksin, mutta yhteisellä päätöksellä on valittava *vain* yksi henkilö, joka hoitaa sairastunutta. Adverbi *vain* korostaa vain yhden henkilön valintaa. Adverbia *vain* käytetään ilmaisemassa rajoitusta. Sitä voidaan käyttää myös esimerkiksi vahvistamassa kehotusta tai epäilyä (kielitoimistonsanakirja.fi s.v. *vain*.)

Aineistoni tiedotteiden alalaidassa on kuva (kts. liite 1), jossa lukee *pieni teko, suuri vaikutus*. THL haluaa tuoda esiin sitä, kuinka pienillä teoilla on suuri vaikutus. Kuvan teksti väittää, että kasvomaskien käyttö, käsien peseminen ja turvaväleistä huolehtiminen ovat pieniä tekoja. Nämä

teot sinällään ovatkin pieniä, mutta koronavirustilanteen edetessä ja epidemian muuttuessa pandemiaksi arkeen ratkaisevasti vaikuttaneet etätyöt tai vanhusten eristäytyminen koteihinsa eivät enää olleet pieniä tekoja. Sosiaali- ja terveysministeriön 19.3.2020 annetussa tiedotteessa velvoitettiin yli 70-vuotiaita pysymään erillään muista ja välttämään lähikontaktia. Heitä kehoitettiin myös karanteenin kaltaisiin oloihin. (stm.fi 2020.) Tähän velvoitteeseen viitataan myös esimerkissä 22.

22. Suojaa läheisesi koronavirukselta. Pidä metrin väli. Virus tarttuu useimmiten lähikontaktissa. (3)

Mielenterveyden ongelmat lisääntyivät koronavirustilanteen aikana. Koronatalouden tutkimusryhmä Tilannehuone julkaisi elokuussa 2021 raportin koronaviruksen vaikutuksista mielenterveyspalveluiden näkökulmasta. Raportin mukaan koronaviruksen aikana mielenterveyden ongelmat lisääntyivät erityisesti korkea-asteen opiskelijoiden ja muiden saman ikäluokan edustajien keskuudessa (helsinki.fi).

THL reagoi kasvaneeseen yksinäisyyteen ja tuen tarpeeseen. THL laati internetsivuilleen sisäisen verkkosivuosion, jossa esitellään koronaepidemian aikana toimivia tahoja, jotka neuvovat ja antavat tukea jaksamiseen. Sivustolla on omat osionsa rutiinien vahvistamiseen, läheisten tukemiseen, oman mielen hyvinvointiin ja esimerkiksi lisääntyneeseen riskiin väkivallan uhkaan tai stressaaviin talousongelmiin. (thl.fi 2021c) Sivustoa on päivitetty pandemian aikana vastaamaan ajankohtaisia tarpeita.

Vaikka analyysissäni en käsittelekään aineistotekstieni taustalla olevia kuvia, on niilläkin roolinsa etenkin vuorovaikutus- ja tunnediskurssien näkökulmasta. Kuvia ei ole sattumalta valittu, vaan ne ovat kiinnittämässä lukijan huomion ja luomassa lisäarvoa kirjoitetulle tekstille. Kuvissa esiintyy muun muassa onnellisia ja hymyileviä ihmisiä, toisiaan halaavia ihmisiä ja matkalle lähdössä oleva perhe.

4.2.3 Tunteisiin vetoaminen

Tunnediskurssiksi olen luokitellut tietyt kielelliset valinnat, joiden tarkoitus on herättää lukijassa tunteita. Tähän diskurssiin kuuluvat muun muassa metaforat, komparatiivin käyttö ja imperatiivi.

Aineistossa esiintyy metaforinen ilmaus *käsivarren mitan päässä* esimerkissä 23, jolla kuvataan sitä ajan mittaa, jolloin koronavirustilanne helpottaa. Käsivarren mittana on sormenpään ja olkapään välinen pituus, joten etäisyytenä se ei ole kovinkaan suuri. Käsivarren mitta voi metaforisesti toimia kuitenkin myös turvaväliden muistuttajana. Etenkin ensimmäisissä tiedotteissa annettu metrin turvaväliohje on pituuden mitaltaan melko lähellä aikuisen käsivarren mittaa. Käsivarren mitan sijaan vanhana pituuden mittana on käytetty kyynärän mittaa. Kyynärän mitta

perustui maan hallitsijan asettamaan mittaan keskisormesta kyynärpäähän, ja siksi maiden väliset mitat saattoivat vaihdella keskenään (Museovirasto 2004).

23. Olemme käsivarren mitan päässä paremmasta. Ota koronarokote vuorollasi. (1)

Tiedotetta (esimerkki 23) kokonaisuutena tarkastellessa *käsivarren mitan päässä paremmasta*, luo mielikuvaa siitä, kuinka käsivarren ojentaminen rokotettavaksi auttaa koronavirustilanteessa.

Aineistossa käytetään monikon 1. persoonan indikatiivimuotoista verbiä *olemme*, jossa persoonapäätteinen konsensus *-mme* esiintyy. Esimerkissä 23 vedotaan yhdessä tekemiseen ja yhtenäisyyteen vallitsevassa tilanteessa. Indikatiivimuotoinen verbi korostaa myös tiettyä rajattua aluetta ja sitä, kuinka tiedotteen lukija oleilee kyseisellä alueella.

Omistusliitteen käyttö, kuten myös seuraavissa esimerkeissä (24 ja 25) näkyvä substantiivi *meillä*, tekee tiedotteen laatijasta elollisemman kuin esimerkiksi tiedottajan nollapersoonaisuus. Substantiivin käyttö virkkeessä on oleellista, sillä lukija voi hahmottaa olevansa jonkun toisen yrityksen tai kiinteistön alueella, jossa on kohteliasta toimia annettujen ohjeiden mukaisesti. Substantiivi *meillä* on pehmeämpi ja lämpimämpi valinta lukijaa lähestyttäessä kuin esimerkiksi adverbivalinta *täällä* ”asioithan *täällä* vain terveenä”. Kummallakin lauseella on tekstin ymmärrettävyyden näkökulmasta sama funktio.

24. Asioithan meillä vain terveenä. (6)

25. Käytä maskia, kun asioit meillä. (7)

Persoonapäätteen *-t* käyttö esimerkeissä 24 ja 25 pehmentää maskisuositustiedotetta, ja tekee siitä enemmän kehotuksen kuin käskyn. Lisäksi liitepartikkelilla *-han* saadaan tiedotteeseen (esimerkki 24) lisäsävy, jolloin kehotus pehmenee edelleen pyynnöksi. Esimerkissä 25 virkkeen alkuosan imperatiivimuotoisen verbin *käytä* käyttö tekee ohjeesta enemmän käskyn kuin pyynnön verrattuna esimerkkiin 24, vaikka persoonapäätte *-t* näkyykin verbissä *asioit*.

Rokotteen ottamista koskeva tiedote välittää lukijalle tunnetta siitä, kuinka koronarokotteen ottamalla voi osallistua yhteiseen tavoitteeseen, *koronan voittamiseen*. Tiedotteessa ei suoraan kehoiteta rokotteen ottamiseen, vaan kehote on ilmaistu passiivimuotoisella verbillä *otetaan* esimerkissä 26. Lukija tietää tiedotetta (esimerkki 26) lukiessa kyseessä olevan koronarokotteen, vaikka sitä ei aiheutunnisteella merkityssä ilmauksessa korostetakaan. Aiemmassa lauseessa tiedotteessa on mainittu *koronan voittamisesta*. Viestiä on tehostettu tunteita herättävällä ja yhteistyötä luovalla konsensuksella *yhdessä*.

26. Olemme käsivarren mitan päässä paremmasta. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (8)

Tiedotteessa (esimerkki 26) on käytetty komparatiivia *paremmasta*. Komparatiivin *parempi* positiivina toimii adjektiivi *hyvä*. Adjektiivia *hyvä* käytetään puhuttaessa esimerkiksi jostakin myönteisestä tai miellyttävästä (kielitoimistonsanakirja.fi s.v. *hyvä*). Komparatiivi korostaa asian suurempaa määrää suhteessa verrattavaan, kuten tässä tutkielmassa on jo aiemmin todettu. Komparatiivin *parempi* tarkoite on siis viestittää lukijalle tunnetta siitä, kuinka tätä epidemiatilannetta parempi aika ja tilanne on tulossa.

4.2.4 Konteksti

Koronavirustiedotteissa näkyy merkityksen kontekstisidonnaisuus, sillä aineistossa esiintyvät substantiivit esimerkiksi *maski*, *oireet* ja *rokote* ymmärretään tässä sosiaalisessa kontekstissa juuri koronavirukseen liittyviksi. Aineistossa tiedotetaan myös *koronan voittamisesta*, jolloin oletetaan lukijan ymmärtävän, mikä on *korona*. Esimerkissä 27 näkyvät substantiivit *maski*, *testi*, *koronavilkku* ja *koronavirus* ovat sidoksissa tähän sosiaaliseen kontekstiin ja siten niiden merkitys on muuttuvaista kontekstista riippuen.

27. Estä koronaviruksen leviäminen
 1. Pese kädet, yski oikein.
 2. Muista turvaväli.
 3. Käytä maskia, kun et voi pitää etäisyyttä.
 4. Jos saat oireita, pysy kotona ja hakeudu testiin.
 5. Lataa ja käytä koronavilkku. (13)

Aineistossa esiintyvä *koronavilkku* on vapaaehtoinen puhelimeen ladattava sovellus, jonka tarkoituksena on auttaa tartuntaketjujen katkaisemisessa ja suojella ihmisiä ja heidän läheistensä terveyttä. Sovellus ilmoittaa mahdollisesta altistumisesta koronavirukselle ja antaa lisätietoja siitä, miten tilanteessa täytyy toimia. Koronavilkun kehittäjä on THL, ja se julkaistiin sovelluskaupoissa 31.8.2020. (thl.fi 2020b.)

Koronaviruksesta tiedotetaan myös esimerkissä 28. Tiedotteessa ei kuitenkaan mainita koronavirusta, vaan tiedotetaan yleisesti tartuntojen vähentämisestä ja käsienpesun tärkeydestä. Tämä tiedote (esimerkki 28) ei ole sosiaalisesti yhtä sidoksinen kuin aiempi esimerkki 27, jossa mainitaan juuri koronavirus ja sen leviämisen estäminen.

28. Pese kädet ja laita stoppi tartunnoille
- ennen ruoanlaittoa ja ruokailua
 - kun tulet ulkoa sisään
 - wc-käynnin tai vaipan vaihdon jälkeen
 - kun olet itkenyt, niistänyt tai aivastanut
 - kun olet koskenut samoja pintoja kuin flunssainen henkilö
 1. Kastele kädet runsaalla vedellä.
 2. Ota saippuaa ja hiero kämmeniä vastakkain.
 3. Hiero kämmenselät, peukalot ja sormien välit.
 4. Hiero sormia lomittain vastatusten.
 5. Huuho kädet runsaalla vedellä.
 6. Kuivaa kätesi huolellisesti käsipyyhepaperilla.
 7. Sulje hana käsipyyhepaperilla. (12)

Tiedotetta (esimerkki 28) voidaan siis käyttää muulloinkin, kun halutaan tiedottaa kansalaisia käsienpesun tarpeellisuudesta, esimerkiksi vuotuisen influenssakauden aikaan.

Kontekstisidonaisuus näkyy tiedotteessa, jossa vakuutetaan koronan voittamisesta esimerkissä 29. Ilmaus *korona voitetaan yhdessä* vaatii ensinnäkin tietoisuuden koronaviruksesta ja toisaalta myös siitä, millainen tautitilanne Suomessa ja maailmalla on. Ilmaus voidaan siis nähdä vahvasti kontekstisidonaisuena. Samaisessa esimerkissä oleva lause *olemme käsivarren mitan päässä paremmasta* voi jäädä vastaanottajalle epäselväksi, jos hän ei ymmärrä kontekstia, jossa tiedote on laadittu.

29. Olemme käsivarren mitan päässä paremmasta. Korona voitetaan yhdessä. #otetaanrokote (8)

Tiedotteessa esimerkissä 29 on käytetty myös aihetunnistetta, joka on liitetty koronavirusrokotekampanjaan. Aihetunnisteen käyttö tiedotteissa on ominaista tälle aikakaudelle, sillä aihetunnisteiden käyttö ylipäätään on vasta viime aikoina liitetty markkinointiin ja sosiaaliseen mediaan, kuten aiemmin tässä tutkielmassa on jo käynyt ilmi.

Aihetunnisteiden ymmärtäminen tiedotteissa, ja aihetunnisteiden käyttö ylipäänsä vaatii tietyn kontekstin. Aihetunnisteena tunnettu #-merkki on ollut käytössä alun perin tietokoneohjelmoinnissa ja lankapuhelimissa (yle.fi 2013). Merkin suomenkielinen nimitys on ristikkomerkki tai ruutu. Aihetunnisteen määritelmänä on ristikkomerkki, jonka perässä on sana tai merkkijono. (kielitoimistonohjepankki.fi.) Suomenkielisen nimen *aihetunniste* se on saanut vasta Twitterissä yleistyneen englanninkielisen hashtag-nimen myötä. Nimitys *aihetunniste* on liitetty siten ensisijaisesti sosiaaliseen mediaan.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Yhteenveto tutkielman tuloksista

Tutkielman lopuksi voidaan todeta, että koronavirustiedotteet ovat vahvasti kontekstisidonnaisia. Tiedotteisiin on laadittu tietoa siitä, kuinka koronavirukselta voi suojautua. Aineistosta ei tosin löytynyt tietoa siitä, mikä koronavirus on. Aineiston laatija siis olettaa, että lukija tietää mistä on kyse. Koronavirustiedotteissa käytetyt käsitteet esimerkiksi *maskista*, *koronarokotteesta* ja *turvavälistä* vaativat oikean kontekstin toimiakseen oikeassa tarkoituksessa.

Lukijoihin vedotaan monin eri kielellisin keinoin, esimerkiksi metaforaa käyttämällä, puhuttelemalla ja käskemällä. Useassa aineiston tiedotteessa painotetaan sitä, kuinka *korona voitetaan yhdessä*. Lähes kaikkiin tiedotteisiin on liitetty teksti *pieni teko, suuri vaikutus*. Kuten analyysissäni totesin, kaikki koronaviruksen myötä esiin nousseet teot ja seuraukset eivät kuitenkaan olleet pieniä. Tiedotteissa käy selkeästi ilmi, kuka tiedotteen laatija on. Tiedotteisiin on liitetty THL:n koronaviruskampanjasta tuttu ilmaus tai esimerkiksi vesileima. Lukijan on tärkeä tietää, kuka tiedotteen on laatinut, sillä globalisoituminen ja sen myötä lisääntynyt tiedonsaanti on vaikuttanut myös koronavirustiedottamiseen.

5.2 Pohdinta

Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista tutkia sitä, kuinka kulttuurisidonnaisuus vaikuttaa ohjeistuksiin. Tässä tutkielmassa esiintyi paljon direktiivisyyttä ja sen ilmenemismuotoa imperatiivilauseetta. Suomen kielessä ei kuitenkaan varsinaisia kohteliaisuusilmauksia ei ole, joten verrokkina voisi käyttää sellaista tiedotekieltä, jossa kohteliaisuusilmauksia käytetään. THL:n tiedotteet ovat Suomessa virallisia tiedotteita, ja THL toimiikin yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa virallisena tahona koronavirustiedottamisessa.

Sosiaalinen media on suuressa asemassa nyky-yhteiskunnassa, joten sen vaikutusta tiedottamiseen olisi myös mielenkiintoista tutkia. Sosiaalisen median myötä muiden maiden toimintatavat, ja toisaalta jokaisen oma vastuu toimia tilanteessa ovat yhä suuremmin esillä. Pohdittavaksi jäi myös olisiko ilman sosiaalista mediaa tarvetta lisätä tiedotteisiin esimerkiksi aihetunnistetta?

6 LÄHTEET

Anttila, Veli-Jukka 2021. Duodecim terveyskirjasto, Koronavirus (SARS-CoV-2, COVID-19) 6.10.2021. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01257> Viitattu 13.10.2021

Flink, Selja 2004. Vanhat mitat rakentamisessa. Sivut päivitetty 29.5.2006. Museovirasto Helsinki. <https://web.archive.org/web/20081015215531/http://www.nba.fi/fi/vanhatmitat>. Viitattu 2.12.2021

Kielitoimiston ohjepankki: Ristikkomerkki (#). Kotimaisten kielten keskus. <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/21>. Viitattu 8.12.2021

Kielitoimiston ohjepankki: Passiivi: mikä passiivi on ja missä sitä käytetään? Kotimaisten kielten keskus. <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/341>. Viitattu 7.12.2021

Kielitoimiston ohjepankki: Adjektiivien vertailumuodot: muodostuksen periaatteet (mukavampi, rakkain). Kotimaisten kielten keskus. <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/haku/komparatiivi/ohje/525>. Viitattu 7.12.2021

Kielitoimiston ohjepankki: Teitittely: oletteko kokeilleet tätä? Kotimaisten kielten keskus. <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/518>. Viitattu 8.12.2021

Kielitoimiston sanakirja: hakusana *vain*. Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/vain>. Viitattu 6.12.2021

Kielitoimiston sanakirja:
hakusana *hyvä* <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/hyv%C3%A4?searchMode=all>. Viitattu 6.12.2021

Koivulehto, Jorma 2009. Etymologisesti hämäriä -(is)tA-johdosverbejä, lainoja ja omapohjaisia. Vol 2009 Nro 92 (2009): Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja. <https://www.sgr.fi/susa/92/koivulehto.pdf>. Viitattu 6.12.2021

Kortelainen, Mika - Hägg, Milla – Saxell, Tanja - Sääksvuori, Lauri – Valkonen, Antti – Siikanen, Markku – Rantakaulio, Helena – Salo, Jussipekka 2021. Koronapandemia ja mielenterveyserot eri sosioekonomisissa ryhmissä. Helsinki GSE Tilannehuone 16.8.2021.

Helsinki graduate school of economics. <https://www.helsinki.fi/news/tilannehuoneen-tutkimus-korona-aika-on-koetellut-erityisesti-korkeakouluopiskelijoita-mielenterveyspalvelujen-kayntimaarat-nousussa/>. Viitattu 23.11.2021

- Kuiri, Kaija 2000. Kielellistä passiivisuutta: miksi me mennään? Kielikello 3/2000. <https://www.kielikello.fi/-/kielellista-passiivisuutta-miksi-me-mennaan->. Viitattu 3.12.2021
- Laaksonen, Marianne 2014: Sinä vai te viranomaisviestinnässä? Kielikello 2/2014 <https://www.kielikello.fi/-/sina-vai-te-viranomaisviestinnassa-#main-content>. Viitattu 6.12.2021
- Lauranto, Yrjö 2015: *Direktiivisyyden rajoja*. Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154288/direktii.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 8.12.2021
- Nurmi, Eero 2013. Risuaita, ruutu ja hashtag eli kuinka #-merkki päätyi elämäämme. Yle uutiset 13.6.2013. <https://yle.fi/uutiset/3-6686797>. Viitattu 8.12.2021
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino 2019
- Rosenberg, Jutta 2018: Kun risuaidasta tuli hashtag. Kielikello 4/2018. <https://www.kielikello.fi/-/kun-risuaidasta-tuli-hashtag>. Viitattu 6.12.2021
- Rouhikoski, Anu 2021: Direktiivien variaatio. Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/330291>. Viitattu 8.12.2021
- Sosiaali ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2020. Mitä yli 70-vuotiaan pitää ottaa huomioon koronavirustilanteessa? Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 19.3.2020. <https://stm.fi/-/mita-yli-70-vuotiaan-pitaa-ottaa-huomioon-koronavirustilanteessa->. Viitattu 5.12.2021
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Mikä on THL? 14.5.2019 <https://thl.fi/fi/thl/mika-on-thl> Viitattu 7.6.2021
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a. THL suosittaa kasvomaskin käyttöä toisten suojaamiseksi – käsienpesu ja turvavälit ovat tärkeimmät keinot ehkäistä koronatartuntoja. <https://thl.fi/fi/-/thl-suositaa-kasvomaskin-kayttoa-toisten-suojaamiseksi-kasienpesu-ja-turvavälit-ovat-tärkeimmat-keinot-ehkaista-koronatartuntoja>. Viitattu 22.11.2021
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b. Koronavilkku on nyt julkaistu - lataa sovellus puhelimeesi. <https://thl.fi/fi/-/koronavilkku-on-nyt-julkaistu-lataa-sovellus-puhelimeesi->. Viitattu 6.12.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a. Materiaalipankki koronaviruksesta.

2021 <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/materiaalipankki-koronaviruksesta> Viitattu 22.9.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b. Rokotteet ja

koronavirus <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/rokotteet-ja-koronavirus> Viitattu 7.12.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021c. Mielen hyvinvointi koronaepidemian

aikana. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/ajankohtaista/mielen-hyvinvointi-koronaepidemian-aikana>. Viitattu 23.11.2021

Tieteen termipankki 2021: Kielitiede:

direktiivi. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:direktiivi>. Viitattu 8.12.2021

Turunen, Joonas 2020. Kasvomaskoja jonotettiin torstaina Helsingin keskustassa – ”Hetkellisesti voivat loppua, mutta koko ajan tulee lisää” Helsingin

sanomat 13.8.2020. <https://www.hs.fi/talous/art-2000006601106.html> maskit loppuivat. Viitattu 22.11.2021

Valtioneuvosto 2020. Hallitus totesi Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen

vuoksi. valtioneuvosto.fi 16.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>. Viitattu 17.11.2021

West, Chloe 2021. Hashtag analytics 101:

Using the best hashtags for your social strategy. Sproutsocial 14.6.2021. <https://sproutsocial.com/insights/hashtag-analytics/> Twitter. Viitattu 6.12.2021

WHO 2021. Weekly epidemiological update on COVID-19. World

Health Organization 4.5.2021. <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-covid-19---4-may-2021>. Viitattu 22.11.2021

VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja

Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio, viitattu 8.12.2021 Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7

Suomen ensimmäinen koronavirustartunta varmistui, THL: Tapaus valitettava, mutta ei odottamaton – Yle seurasi hetki hetkeltä

LIITTEET

Liite 1, tiedote 3

Suojaa läheisiäsi koronavirukselta

Pidä metrin väli

Pieni teko. Suuri vaikutus

Virus tarttuu useimmiten lähikontaktissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
www.thl.fi

Liite 2, tiedote 15

Näin käytät kasvomaskia

- Ota mukaan riittävästi maskeja.
- Pese tai desinfioi kädet ennen maskin asettamista.
- Aseta maski kasvoille hyvissä ajoin. Käsittele maskia nauhoista tai lenkeistä. Varmista, että maski on puhdas ja ehjä.
- Asettele maski tiiviisti kasvoillesi. Sen tulee peittää nenä, suu ja leuka. Vältä koskemista käytön aikana. Vaihda maski uuteen, jos se kostuu tai likaantuu.
- Älä aseta käytettyä maskia uudelleen kasvoille. Laita kerätyttömä maski käytön jälkeen roskiin ja kangasmaski muovipussiin tai suoraan pesukoneeseen.
- Pese tai desinfioi kädet maskin käsitteilyn jälkeen.

Pieni teko. Suuri vaikutus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
www.thl.fi